

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., професору Ганні КОЛОМІЄЦЬ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доцента, доктора економічних наук, заступника директора з навчально-методичної роботи, професора відділення бакалаврської підготовки Черкаського державного фахового бізнес-коледжу Азьмук Надії Анатоліївни на дисертаційну роботу Бутиріна Ігоря Олександровича на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка». Відгук підготовлений на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційної роботи, документів із підтвердженням впровадження результатів дослідження.

Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертації зумовлена глибинними, якісними трансформаційними перетвореннями економічної системи в умовах переходу до інформаційно-мережевої економіки, що змінює механізми виробництва, розподілу ресурсів і доходів. Інформація та цифрові технології формують нові моделі створення вартості й економічної взаємодії, а унікальність інформації як ресурсу змінює традиційні підходи до розподілу.

Інститути індустріальної епохи дедалі менше відповідають реаліям інформаційного суспільства. Цифровізація трансформує соціально-трудову сферу, змінюючи природу праці, форми зайнятості, механізми мотивації та соціально-трудові відносини. Поряд з новими можливостями цифровізація поглиблює соціальну нерівність, що вимагає переосмислення чинних розподільчих відносин та формування нових механізмів для забезпечення справедливого доступу до благ і можливостей в умовах збільшення концентрації інформаційних та цифрових ресурсів.

Дослідження розподільчих відносин як ключового елемента нової парадигми господарювання є своєчасним і має велике теоретичне та практичне значення. Тема дисертації є науково обґрунтованою, своєчасною та стратегічно важливою для формування економічної політики, зокрема в контексті повоєнного відновлення України.

За своїм змістом дисертація Бутиріна Ігоря Олександровича відповідає спеціальності 051 «Економіка». Підтвердженням актуальності питань, які висвітлено та вирішено у дисертаційній роботі, є використання результатів дослідження в межах планової науково-дослідної теми кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (номер державної реєстрації 0121U100453).

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи Бутиріна І.О. повною мірою представлені в 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України категорії «Б». Основні ідеї дисертації пройшли належну апробацію на 2 міжнародних науково-практичних конференціях: Modern Science, Economy and Digital Innovation (м. Бухарест, 2025 р.); Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти і суспільства (м. Полтава, 2025 р.).

Публікації повною мірою відображають отримані наукові результати. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизни

Актуальність дослідження чітко сформульована, коректно визначено об'єкт (розподільчі відносини в інформаційно-мережевій економіці) і предмет (зміни форм і функцій розподільчих під впливом формування інформаційно-мережевих технологій) дослідження, його мета й завдання.

Дисертація має наукове і практичне значення, належним чином структурована, порядок викладення матеріалу вказує на логічне і послідовне виконання поставлених завдань. Зміст дисертації та опублікованих наукових праць свідчить про обґрунтованість завдань, результатів і висновків роботи.

Джерельна база дисертації включає 201 найменування. Робота ґрунтується на узагальненні значного обсягу сучасної вітчизняної та закордонної наукової літератури, що віддзеркалює актуальний рівень дослідження заявленої проблематики.

У дисертації ефективно застосовано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів економічного дослідження. Зокрема, це сходження від абстрактного до конкретного, що органічно поєднується з теоретичним узагальненням, а також єдність історичного і логічного підходів. Дослідження проводилося із застосуванням діалектичного та онтологічного підходів,

системного та структурно-логічного аналізу, а також елементів порівняльного й емпіричного дослідження.

Стиль викладення дисертації науковий, чіткий, логічний та послідовний. Робота добре ілюстрована, містить 29 рисунків, 3 таблиці та 9 додатків. Дисертація вирізняється змістовною та логічною побудовою, а також комплексним і системним підходом автора до проведеного дослідження.

Наукові результати викладено чітко і детально розкрито та обґрунтовано у відповідних розділах, а основні положення в узагальненому вигляді сформульовано у висновках. Простежується чітка кореляція завдань дослідження з отриманими результатами.

Аналіз дисертації та її анотації дозволяє стверджувати, що сформульовані наукові положення вирізняються новизною та відображають оригінальний внесок здобувача у науку. Кожне положення чітко артикулює конкретний науковий результат, що в сукупності демонструє суттєвий внесок автора у розвиток теоретичних і методологічних засад інституційної трансформації розподільчих відносин в умовах інформаційно-мережевої економіки.

Найбільш вагомі результати, зокрема ті, що *отримані вперше*, полягають у наступному:

- розкрито логіку трансформації розподільчих відносин в процесі переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки. Це здійснено крізь призму того, що інформація стає головним продуктом і ресурсом виробництва та споживання, що, своєю чергою, спричиняє зростання нерівності в доходах та формування якісно нових закономірностей розвитку розподільчих відносин (с. 184-185);

- показано еволюцію системи відносин власності від традиційних форм до гнучкої, багаторівневої системи, де інформація як ключовий ресурс трансформує розподільчі відносини. Доведено, що алгоритми, смарт-контракти та NFT виступають інструментами організації доступу до ресурсів, змінюючи класичні відносини відчуження та привласнення до динамічного перемикання режимів доступу (с.98);

Дисертантом *удосконалено* підхід до розуміння розподільчих відносин як складного механізму, що спрямований на забезпечення якості життя в умовах реконструкції економіки України, з урахуванням суперечливого взаємозв'язку технологічного розвитку, динаміки нерівності, способів споживання та людського капіталу (с. 187).

Позитивної оцінки заслуговують результати, які забезпечують *подальший розвиток* вже відомих наукових положень, зокрема:

- конкретизовано зовнішні форми реалізації внутрішньої структури власності як динамічного процесу розгортання діалектики володіння, відчуження і привласнення, що в умовах переходу до інформаційно-мережевої економіки

виявляється в алгоритмічній взаємодії суб'єктів у цифровому середовищі, де власність виявляється як багаторівневе, технічно опосередковане відношення до цифрових благ, що змінюється в режимі реального часу залежно від контексту доступу (с. 93-94);

- розуміння концепції вартості в інформаційно-мережевій економіці шляхом визначення впливу на неї чинників, зумовлених доступом до інформаційних ресурсів і еволюцією обміну в мережевому просторі – часі (с. 127);

- уявлення про комплементарність соціальної справедливості та економічної ефективності в умовах переходу до інформаційно-мережевої економіки, де розподільчі відносини є не лише механізмом розподілу створеної вартості, але й ядром нової парадигми господарювання, та їх удосконалення можливе через інтеграцію людини – як суб'єкта праці, знання й привласнення у центр економічного процесу. Дисертант акцентує, що справедливість не заперечує ефективність, а є її необхідною передумовою, оскільки лише справедливий розподіл формує стійку основу для відтворення людського потенціалу, технологічного оновлення і суспільної цілісності (с. 183-184).

Достовірність результатів дисертаційного дослідження

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується ґрунтовністю, надійністю та об'єктивністю використаної наукової, статистичної і практичної інформації. Коректно сформульовані мета й завдання дослідження, а також адекватне застосування загальнонаукових і спеціалізованих методів сприяють обґрунтованості отриманих результатів. Їх достовірність додатково підтверджується апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях і публікаціями у фахових наукових виданнях, які відображають ключові положення дисертації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Результати аналізу дисертаційної роботи Бутиріна Ігоря Олександровича на відповідність принципам академічної доброчесності підтверджують, що дослідження містить належні посилання на першоджерела та авторів із дотриманням вимог законодавства про авторське право. Проведена перевірка не виявила жодних ознак порушення академічної доброчесності, зокрема, присвоєння наукових результатів інших осіб чи відтворення чужих текстів без зазначення авторства. Наукові результати роботи отримані автором самостійно, а дисертація Бутиріна Ігоря Олександровича повністю відповідає стандартам академічної доброчесності.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Представлене дослідження є вагомим внеском у розвиток сучасної економічної теорії, успішно реалізуючи завдання розкриття інституційних механізмів розподільчих відносин в умовах становлення інформаційно-мережевої економіки. Автор обрав перспективний напрям досліджень, що відповідає викликам цифрової трансформації суспільства.

З теоретичної точки зору, робота Бутиріна І.О. демонструє глибоке розуміння предметної області та пропонує логічно обґрунтований концептуальний апарат для аналізу трансформації розподільчих відносин. Розроблені методологічні підходи характеризуються науковою новизною та створюють міцну основу для подальших досліджень у цій перспективній галузі економічної науки.

Практичні рекомендації дослідження відзначаються конструктивністю та орієнтацією на реальні потреби формування ефективного інституційного базису інформаційно-мережевої економіки. Запропонований методичний інструментарій має добрі перспективи для практичного застосування органами державного управління при розробці стратегій цифрового розвитку, особливо з урахуванням специфіки національної економіки.

Слід підкреслити, що дослідження демонструє збалансований підхід до розв'язання складних питань інституційного забезпечення цифрової трансформації, що робить його цінним як для наукової спільноти, так і для практиків у сфері економічної політики.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1) Концепція «мережевої людини» (с. 72-74) заслуговує на наукову увагу та має науковий потенціал для розвитку. Дисертант переконливо визначає її атрибути (додаток Д), проте, доцільно було б більш детально розкрити, яким чином ця трансформація людини безпосередньо імплікує конкретні зміни в механізмах розподільчих відносин, окрім загальних посилянь на цифрову взаємодію та залежність від технологій. Як саме «мережева логіка» мислення та вчинків «постлюдини» трансформує розподіл ресурсів, праці та доходів на мікро- і макрорівнях?

2) Попри ґрунтовний аналіз ключових аспектів зайнятості в умовах інформаційно-мережевої економіки (підрозділи 2.2, 2.3, 3.3), розкриття категорії «людський капітал» в роботі не отримало самостійного аналітичного осмислення, а зв'язок між рівнем цифрових навичок, доступом до якісної освіти та можливістю включення в розподільчі процеси розкрито не повністю. Роботі бракує комплексного аналізу впливу цифрової нерівності на можливості реалізації

трудового потенціалу в інформаційно-мережевій економіці, хоча саме ці питання набувають особливої актуальності в умовах воєнної міграції та соціально-економічної нестабільності.

3) Автор акцентує на ризики втрати робочих місць та зростанні цифрової нерівності під впливом технологічного прогресу, зокрема як приклад наводить дані зі звіту WEF «The Future of Jobs Report 2020» та зазначає, що відбудеться витіснення 85 млн робочих місць через зміну розподілу праці між людьми та машинами до 2025 р. (с. 108). Водночас поза його увагою залишаються дані цього ж звіту щодо прогнозу створення нових 97 млн. робочих місць. Подібна тенденція прослідковується у новому звіті WEF «The Future of Jobs Report 2025», в якому за прогнозом абсолютне зростання робочих місць до 2030 р. становитимете 78 млн, при створенні 117 млн нових робочих місць з компенсацією через скорочення на 92 млн. Для більш всебічного аналізу трансформації форм зайнятості та розподільчих відносин, було б доцільним ширше висвітлити компенсаторні ефекти, зокрема прогнози щодо створення нових робочих місць, які зазвичай також присутні в аналогічних звітах, що досліджують вплив технологій на зайнятості.

4) У дисертації підкреслюється, що інформаційно-мережева економіка породжує нові форми зайнятості, які формуються в умовах цифрових платформ та алгоритмічного управління (с. 109-118). Автор слушно наголошує, що платформні елементи значно впливають на розподільчі відносини, оскільки змінюють механізми розподілу доходів, праці та власності. Дисертант приділяє більше уваги загальнотеоретичним питанням, не акцентуючи на трансформації структурі національного цифрового ринку праці, де Україна здебільшого виступає експортером цифрової праці, а не повноцінним учасником інноваційного циклу. Доцільно було б доповнити аналіз емпіричними даними щодо співвідношення експортного/внутрішнього попиту в цифровій економіці України, а також оцінити наслідки такої однобічності з позиції розподілу вартості. Це дозволило б глибше розкрити взаємозв'язок між глобальною інформаційно-мережевою економікою та національними соціально-економічними диспропорціями.

5) Автор використовує термін «мобільна зайнятість на основі ІКТ» (ICT-based mobile work) та зазначає, що це визначення взято з досліджень Європейського фонду (Eurofound) [джерело 139]. Опис цієї форми зайнятості - «працівники не використовують приміщення свого роботодавця... а проводять більшу частину свого часу, працюючи з інформаційно-комунікаційними технологіями... і може бути охарактеризована як віддалена робота без фіксованого місця розташування» (с. 109), за своєю суттю відповідає поняттю дистанційної зайнятості. Зокрема, у ст. 60 КЗпП України визначено термін «дистанційна робота» як форму організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи

територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій». Терміни «дистанційна зайнятість» та «дистанційна робота» є більш загальноприйнятими та законодавчо закріпленими аналогами для опису явища, яке в дослідженні названо «мобільною зайнятістю на основі ІКТ», вони описують ту саму сутність – виконання роботи поза офісом з використанням ІКТ. Зважаючи на це було б доцільно: або чітко обґрунтувати вибір саме терміну «мобільна зайнятість на основі ІКТ», пояснивши його відмінності та переваги для цілей цього дослідження порівняно з «дистанційною зайнятістю»; або використовувати більш загальноприйнятий термін «дистанційна зайнятість» для підвищення зрозумілості та уніфікації термінології.

6) У перших двох розділах роботи автор всебічно розкриває трансформацію розподільчих відносин в умовах інформаційно-мережевої економіки в теоретичному ключі. Натомість у третьому розділі, присвяченому аналізу соціально-економічної нерівності в Україні, статистичний матеріал подано здебільшого як узагальнені емпіричні оцінки, без чіткого аналітичного зв'язку з попередньо сформульованими теоретичними положеннями. Варто було б посилити зв'язок між розкриттям загальної логіки трансформації розподільчих механізмів і конкретними національними тенденціями (зокрема, щодо інституційної фрагментарності, структури зайнятості, формування цифрових доходів чи механізмів соціального виключення). Також, доцільно було б посилити дослідження соціальної нерівності через призму ролі України як експортера цифрової праці, в тому числі аналізом різниці в ціні праці на цифрові послуги в Україні та країнах отримувачах. Такий підхід дав би змогу глибше розкрити прикладний вимір дослідження.

7) У дисертації справедливо акцентовано на цифровій нерівності як загрозі для доступу до ресурсів і доходів (підрозділ 3.1). Проте, не деталізовано структурний характер цієї нерівності – наприклад, відмінності між чоловіками і жінками, між молоддю і старшими працівниками, мешканцями великих міст і сільських регіонів. Цифрова нерівність має багатоаспектну природу й посилюється на перетині соціальних і демографічних факторів. Доцільно було б включити в дисертацію відповідні емпіричні дані та провести аналіз диференційованого доступу до цифрових розподільчих механізмів.

8) Дисертант достатньо переконливо показує, що в цифровому середовищі ключову роль у розподільчих відносинах відіграють алгоритми (зокрема, через алгоритмічне визначення ролей, оцінки результатів праці та поведінкових моделей). Водночас у дослідженні змістовно не розкрито, як саме алгоритмічна модерація, тобто обмеження видимості, санкції, пріоритезація

контенту, впливає на можливість участі в економічному обміні. Алгоритми не лише управляють продуктивністю, а й визначають «видимість» працівника, доступ до замовлень і швидкість включення в інформаційно-мережеву економіку. Доцільно було б розширити дисертацію аналізом цього явища, яке суттєво впливає на розподіл можливостей і доступу до цифрових ринків.

Проте висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер і жодним чином не применшують високого наукового та методологічного рівня результатів, отриманих у дисертаційному дослідженні.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Бутиріна Ігоря Олександровича «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» є ґрунтовним і завершеним науковим дослідженням, що має значну теоретичну та практичну цінність. Тема дослідження є актуальною, вичерпно розкритою, а поставлена мета успішно реалізована. Розроблено низку оригінальних наукових положень та висновків. Дисертант продемонстрував знайомство із новітніми науковими розробками, здатність до наукових узагальнень та самостійного продукування нових ідей.

Зміст роботи повністю відповідає спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»). Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03.05.2024 р. № 507). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

заступник директора
з навчально-методичної роботи,
професор відділення бакалаврської підготовки
Черкаського державного фахового
бізнес-коледжу,
доктор економічних наук, доцент

Надія АЗЬМУК

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:55:27 28.07.2025

Назва файлу з підписом: Відгук Азьмук Н.А..pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 160.0 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук Азьмук Н.А..pdf
Розмір файлу без підпису: 161.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: АЗЬМУК НАДІЯ АНАТОЛІЇВНА

П.І.Б.: АЗЬМУК НАДІЯ АНАТОЛІЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2582808362

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:55:27 28.07.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000742F4501DD99E005

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., професору Ганні КОЛОМІЄЦЬ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, професора, доктора економічних наук, заступника директора, завідувача відділу економічних проблем соціальної політики Інституту економіки промисловості НАН України Новікової Ольги Федорівни на дисертаційну роботу Бутиріна Ігоря Олександровича на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка». Відгук підготовлений на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного роботи, документів із підтвердженням впровадження результатів дослідження.

Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Особливості розвитку світової та національної економіки визначаються докорінними змінами у структурі виробничих, соціальних та інформаційних відносин. Інтенсивне становлення цифрових технологій, зростання значущості даних як нового економічного ресурсу, поширення платформних форм господарювання та перехід до інформаційно-мережевої форми організації праці достеменно впливають на базові економічні механізми. Це потребує принципово нових форм та значень у розподілі ресурсів, доходів та прав доступу до інфраструктур. А теоретичних та науково-практичних узагальнень та рішень бракує. Розроблені дисертантом підходи надали змогу по-новому поглянути на проблематику соціально-економічної нерівності та інституційного забезпечення соціальної справедливості та економічної ефективності.

Тема роботи органічно вписується в сучасну наукову парадигму дослідження трансформацій соціально-трудової сфери, яке має долати занадто оптимістичні прогнози стартового етапу цифровізації економічного життя і спрямовуватись на виявлення ризиків цифровізації, обґрунтування потрібних зрушень у правовому полі праці адекватного інституційного

забезпечення соціального розвитку. На цій підставі розкриття розподільчих відносин не лише як похідних від виробництва, а як самостійного об'єкта дослідження, що зазнає трансформації під впливом новітніх цифрових механізмів, є актуальним, важливим і перспективним.

Підтвердженням актуальності проблематики є використання результатів дослідження в межах планової науково-дослідної теми кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (номер державної реєстрації 0121U100453).

Особливої ваги дисертація набуває в контексті сучасного етапу розвитку України, яка водночас долає наслідки війни та стоїть перед необхідністю відновлення економіки з урахуванням ефективності, справедливості та цифрової інклюзії. У цьому контексті погляд на розподільчі механізми, як інституційний інструмент формування якості життя, є своєчасним і значущим.

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Бутиріна І.О. у належній мірі відображено у 4 статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б».

Апробація основних ідей дисертації відбулася на двох міжнародних науково-практичних конференціях – Modern Science, Economy and Digital Innovation (м. Бухарест, 2025 р.) та Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти і суспільства (м. Полтава, 2025 р.), що свідчить про доступність результатів до наукової дискусії та їх відповідність сучасному науковому контексту.

Обсяг, зміст і науковий рівень опублікованих праць є достатніми для надання дисертанту права на публічний захист дисертації.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизни

Дисертація Бутиріна І.О. вирізняється методологічною зваженістю, логічною структурованістю та науковою послідовністю викладу. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують глибоке осмислення природи трансформацій розподільчих відносин у контексті становлення інформаційно-мережевої економіки. Зокрема, поєднання методів сходження від абстрактного до конкретного,

єдності історичного і логічного, теоретичного узагальнення, діалектичного і онтологічного аналізу дозволило автору зберегти внутрішню цілісність розробленої ним теоретичної конструкції. Застосування системного і структурно-логічного підходів, доповнених елементами порівняльного та емпіричного аналізу, сприяло належній верифікації теоретичних положень та їх узгодженню з реальними тенденціями. Результати дослідження, які виносяться на захист, є науково обґрунтованими, побудовані на значному масиві джерел (більше 200 найменувань). Надано аналіз змісту наукових праць відомих вчених з обраної тематики.

Вагомим внеском у розвиток економічної науки є також сформульовані у дисертації висновки, положення та пропозиції, що мають ознаки наукової новизни й відображають глибоке теоретико-методологічне опрацювання тематики. Зокрема, наукові результати, що отримані вперше, полягають у такому:

- обґрунтовано логіку еволюції розподільчих відносин в умовах трансформації економіки з індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої, коли інформація як універсальний об'єкт привласнення набуває статусу головного ресурсу виробництва, а процес її багаторазового відтворення та обміну зумовлює нові закономірності розподілу та посилення нерівності через зміщення моделі доходу від продуктивності до цифрової присутності (с. 184-185);

- розкрито зміст трансформації інституту власності як переходу від класичних форм до багаторівневої, гнучкої системи володіння цифровими благами, в якій ключову роль відіграють алгоритми, смарт-контракти й NFT, що змінюють логіку розподілу через механізми доступу, а також обумовлюють переусвідомлення соціально-економічної ролі праці (с. 98).

- удосконалено методологічне бачення розподільчих відносин як складного соціо-економічного механізму, що в умовах реконструктивного розвитку має забезпечувати якість життя через інтеграцію таких складників, виявлених автором, як технологічна динаміка, структури споживання та людський капітал (с. 187).

В роботі запропоновано системну реконструкцію моделі розподільчих відносин і обґрунтовано наукові уявлення про спосіб реалізації власності, як динамічної взаємодії володіння, відчуження і привласнення, саме в цифровому середовищі в реальному часі за допомогою алгоритмічної взаємодії (с. 93-94);

- визначено сутність модифікації концепції вартості в умовах інформаційно-мережевої економіки шляхом виокремлення ключових чинників, які впливають на формування вартості, а саме, доступу до

інформаційних ресурсів та еволюції обміну в мережевому просторі-часі. (с. 125-127);

- поглиблено розуміння діалектики взаємодії економічної ефективності й соціальної справедливості як взаємозалежних умов відтворення людського потенціалу і стійкого розвитку, що визначає розподільчі механізми як ядро нової парадигми господарювання (с. 183-184).

З урахуванням викладених аргументів можна стверджувати, що здобувач продемонстрував: ґрунтовну обізнаність із методологією наукових досліджень, вміння використовувати відповідні методи й підходи; усвідомленість проблем та концентрацію уваги на ключових рішеннях з їх перетворень на користь балансу економічної ефективності та соціальної справедливості. Поставлене наукове завдання реалізовано на високому рівні з повною відповідністю до визначених цілей і вимог.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження

Аналіз змісту дисертації Бутиріна І.О. свідчить про достовірність отриманих наукових результатів. Їх валідність підкріплена високим рівнем опрацювання теоретичної та науково-практичної джерельної бази, її критичного осмислення, власними публікаціями здобувача, коректною обробкою статистичних матеріалів. Наукова новизна положень, запропонованих до захисту, ґрунтується на надійній емпіричній і теоретичній базі. Автор виявив упевнене володіння методологічним апаратом дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота містить теоретичні положення та висновки, які є результатом самостійної наукової діяльності дисертанта. Проведений аналіз змісту дисертації та пов'язаних із нею наукових публікацій, що висвітлюють ключові результати дослідження, не виявляє жодних підстав для припущень щодо порушення здобувачем принципів академічної доброчесності.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Теоретична цінність результатів дисертації полягає у переосмисленні базових економічних категорій: власність, праця, вартість, зайнятість, доходи у контексті цифровізації; у створенні комплексного аналітичного інструментарію для дослідження та моделювання змін у розподільчих

відносинах в умовах цифрової трансформації. Автор розробив концептуальні підходи до зміни ролі власності, праці та доступу в інформаційно-мережевій економіці, що сприяє формуванню нових стратегій регулювання соціально-економічної нерівності, адаптації інституційних механізмів до викликів алгоритмізації та смарт-технологій, а також розробки політик для забезпечення справедливого розподілу.

Результати дослідження можуть бути застосовані при розробці урядових програм цифрової трансформації, зокрема, щодо забезпечення справедливого доступу до даних і цифрових ресурсів, захисту прав учасників платформної праці та створення гнучких механізмів привласнення у цифровому середовищі. Результати роботи зумовлюють реалізацію потреб збалансованого трудового та цифрового розвитку, подолання нерівності у сфері праці щодо цифрових навичок і компетенцій. Напрацювання дисертанта мають важливе значення для освітніх практик та збагачують міждисциплінарний діалог про взаємозв'язок технологічного прогресу, розподілу та соціальної згуртованості в постіндустріальну епоху.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи належний рівень обґрунтування теоретичних і прикладних засад дисертаційної роботи, її структурну цілісність і логіку викладу, водночас варто звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні положення дослідження Бутиріна І.О.:

- 1) Дисертант за змістом роботи в цілому, а концентровано у підрозділі 1.3., пропонує розуміння підходу до соціальної справедливості як передумови ефективності, а не її заперечення, а також визначає особливості моделі людиноцентричного розвитку в контексті цифровізації. Але бракує конкретизації практичних дій та механізмів їх впровадження.
- 2) У тексті дисертації (розділ 3) автор акцентує увагу на умовах війни, післявоєнного відновлення та реконструктивного розвитку, однак ці аспекти подано переважно як загальний контекст, що актуалізує потребу в трансформації розподільчих відносин. Було б доречним глибше проаналізувати специфіку розподільчих механізмів у період воєнного стану та на стадії повоєнного відновлення економіки України, адже ці обставини значно змінюють інституційні рамки, механізми доступу до ресурсів, форми привласнення та їхні соціальні наслідки.
- 3) У роботі подано загальну характеристику змін у сфері праці в умовах платформної економіки та поширення нестандартних форм зайнятості (підрозділи 2.2, 2.3). Водночас недостатньо уваги приділено

структурним проблемам платформної зайнятості з точки зору забезпечення економічної ефективності та соціальної справедливості. Зокрема, доцільно було б глибше проаналізувати асиметрію розподілу економічних вигод між платформами й працівниками, зовнішні ефекти неконтрольованого трудового навантаження, послаблення соціальних гарантій і появу нових вразливих груп у цифровому середовищі. У цьому контексті варто було б системніше застосувати наукові методи оцінки ефективності гібридних форм зайнятості.

- 4) Незважаючи на загальну цілісність структури дисертації, третій розділ виглядає недостатньо інтегрованим із теоретико-методологічними положеннями, викладеними у перших двох розділах. Зокрема, аналіз соціально-економічної нерівності в Україні зосереджений переважно на статистичних показниках, йому бракує чітких зв'язків із концепцією цифрових трансформацій, розглянутою в роботі раніше. Було б доречним ґрунтовніше дослідити, як особливості інформаційно-мережевої економіки, зокрема, алгоритмізація розподілу, трансформація форм зайнятості та дематеріалізація власності, впливають на динаміку нерівності в національному контексті. Такий підхід сприяв би більшій узгодженості роботи та зміцненню її наукової аргументації.
- 5) З огляду на задеклароване дисертантом використання інституційної методології, залишилось незрозумілим уникнення автором розгляду правових засад ключової проблеми дисертаційного дослідження, що має своїм наслідком нечітке та розмите бачення автором практичних перспектив розподільчих відносин в інформаційно-мережевій економіці.

Проте зазначені зауваження не зменшують наукової цінності отриманих результатів і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Бутиріна Ігоря Олександровича «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» являє собою завершене наукове дослідження, у якому автор демонструє ґрунтовне розуміння трансформацій економічної системи, зумовлених цифровізацією та мережевими ефектами. Дисертація характеризується чіткою концептуальною структурою та виваженими теоретичними висновками, що дозволяють повному осмислити розвиток розподільчих механізмів у сучасному економічному контексті.

Автор аргументовано демонструє необхідність удосконалення інституційних засад розподілу для забезпечення гармонії між ефективністю та справедливістю. Результати дослідження відображають високий рівень теоретичної підготовки дисертанта, його здатність до критичного аналізу та самостійного наукового мислення, а також до наукового обґрунтування практичних управлінських рішень щодо упорядкування розподільчих відносин в умовах становлення інформаційно-мережевої економіки. Зауваження, висловлені у відгуку, не применшують загальної позитивної оцінки роботи.

Вважаю, що дисертація Бутиріна Ігоря Олександровича на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» повною мірою відповідає вимогам, визначеним постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03.05.2024 р. № 507)" «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження наукового ступеня» " та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.02.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

заступник директора,

завідувач відділу економічних проблем

соціальної політики Інституту

економіки промисловості НАН України

доктор економічних наук, професор

Ольга НОВІКОВА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:40:00 28.07.2025

Назва файлу з підписом: ВІДГУК_офіц опонент_ Новікова.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 190.7 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: ВІДГУК_офіц опонент_ Новікова.pdf
Розмір файлу без підпису: 190.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Новікова Ольга Федорівна

П.І.Б.: Новікова Ольга Федорівна

Країна: Україна

РНОКПП: 1776400607

Організація (установа): ІЕП НАН УКРАЇНИ

Код ЄДРПОУ: 05420557

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:40:00 28.07.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП Казначейства

Серійний номер: 138A6E

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ смарт-карта чи е.ключ Автор 337

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Ганні КОЛОМІЄЦЬ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента,
професора кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
наукового співробітника стратегічної групи Единбурзького університету
Бервено Оксани Володимирівни
на дисертаційну роботу Бутиріна Ігоря Олександровича
«Розподільчі відносини в умовах формування
інформаційно-мережевої економіки»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертаційна робота Бутиріна І. О. присвячена логіці трансформації розподільчих відносин зі зміною форм економічних механізмів і новими взаємодіями між суб'єктами у процесі переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки.

Актуальність теми дисертації Бутиріна І. О. обумовлюється потребою в науковому обґрунтуванні методологічних підходів, теоретичних положень та дійових практичних заходів, спрямованих на розробку теоретико-методологічного підґрунтя та науково-практичних засад трансформації розподільчих відносин та організації економічної діяльності в умовах зміни базових координат соціально-економічного порядку.

В умовах інформаційно-мережевої економіки розподільчі відносини виступають не лише як ланка у русі продукту до споживання, а набувають статусу комплексного механізму організації доступу до ресурсів, тим самим впливаючи на добробут учасників соціально-економічних відносин. Інформаційно-мережева економіка породжує нові форми власності, нові способи організації економічних відносин, нові форми міжсуб'єктної

взаємодії та розподілу, що актуалізує потребу теоретико-методологічного та практичного осмислення новітніх трансформацій.

З огляду на це актуальність дисертаційного дослідження на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» не викликає сумніву, враховуючи недостатню наукову розробленість проблеми.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація представляє собою самостійне, завершене та цілісне наукове дослідження. Текст роботи добре структурований, викладений науковою мовою, логічно й аргументовано. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, що налічує 201 найменування. Загальний обсяг роботи складає 225 сторінок.

Висновки дисертаційної роботи віддзеркалюють наукову новизну проведених досліджень та відповідають поставленим в роботі меті та завданням. Вивчення змісту роботи дає підстави стверджувати, що постановка проблем дисертації пов'язує її з пріоритетними напрямками розвитку наукових досліджень щодо обґрунтування змін у розподільчих відносинах, зумовлених формуванням інформаційно-мережевої економіки як діалектичного процесу становлення нової системи соціально-економічних відносин.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна робота Бутиріна І. О. виконана в межах планової теми НДР кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи

посткризового розвитку» (номер державної реєстрації 0121U100453), в якій автором було розкрито еволюцію відносин власності та логіку трансформації розподільчих відносин при переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки, а також удосконалено уявлення про комплементарність соціальної справедливості та економічної ефективності.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність та обґрунтованість теоретико-методологічних положень, прикладних розробок, висновків і пропозицій, представлених у дисертаційній роботі Бутиріна І. О., підтверджується коректністю постановки наукових і практичних завдань, комплексністю використання наукової методології.

Отримані результати базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії та інституціоналізму. В роботі застосовано історико-логічний метод, діалектичний і онтологічний підхід, системний і структурно-логічний аналіз, що заклало основи комплексного дослідження трансформації розподільчих відносин та сприяло всебічному розкриттю та науковій обґрунтованості основних положень дисертаційного дослідження.

Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження і публікаціями Бутиріна І. О. дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є фундаментальним й ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети.

Робота Бутиріна І. О. має чітку структуру, послідовність та аргументованість основних положень, що свідчить про системні фахові знання та глибоке занурення здобувача в предмет наукового дослідження. Текст дисертації супроводжується таблично-графічним матеріалом, який підсилює логіку викладення основних положень роботи. Висновки та практичні рекомендації достатньо повно відображають основний зміст роботи, розкриваючи завдання дослідження.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Дисертаційна робота Бутиріна І. О. присвячена теоретичному обґрунтуванню змін у розподільчих відносинах, зумовлених формуванням інформаційно-мережевої економіки як діалектичного процесу становлення

нової системи соціально-економічних відносин, та розкриттю ключових напрямів суспільного впливу на розподільчі відносини з метою гармонізації соціальної справедливості й економічної ефективності як фундаменту реконструкції економіки України. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

До результатів дослідження, що характеризуються суттєвими елементами наукової новизни можна віднести доробки автора теоретико-методологічного та практичного характеру.

Серед вагомих здобутків теоретичного характеру слід відзначити:

- розкриття логіки трансформації розподільчих відносин при переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки та системний аналіз формування нових закономірностей розвитку розподільчих відносин (с. 184-185);

- логіко-історичний аналіз еволюції системи відносин власності від традиційних форм приватної та суспільної власності до гнучкої, багаторівневої системи, де інформація як ключовий ресурс і об'єкт всезагального привласнення трансформує всю систему розподільчих відносин (с. 98);

- конкретизацію зовнішніх форм реалізації внутрішньої структури власності як динамічного процесу розгортання діалектики володіння, відчуження і привласнення, що в умовах переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки виявляється в алгоритмічній взаємодії суб'єктів у цифровому середовищі (с. 93-94);

- розуміння концепції вартості в інформаційно-мережевій економіці шляхом визначення впливу на неї чинників, зумовлених доступом до інформаційних ресурсів і еволюцією обміну в мережевому просторі—часі (с. 127).

Науково-практичну цінність має авторський підхід щодо уявлення про комплементарність соціальної справедливості та економічної ефективності в умовах переходу до інформаційно-мережевої економіки, де розподільчі відносини стосуються не тільки механізму розподілу створеної вартості, а й ядра нової парадигми господарювання, у якій їх удосконалення відбувається лише через інтеграцію людини – як суб'єкта праці, знання й привласнення – у центр економічного процесу. В авторському розумінні справедливість не заперечує ефективність, а постає її необхідною передумовою, оскільки лише справедливий розподіл формує стійку основу

для відтворення людського потенціалу, технологічного оновлення і суспільної цілісності (с. 183-184).

Цікавими та важливими для розкриття теми дослідження слід також вважати підхід до розподільчих відносин під час переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки в умовах реконструкції економіки України як складного механізму, що спрямований на забезпечення якості життя з урахуванням суперечливого взаємозв'язку технологічного розвитку, динаміки нерівності, способів споживання та людського капіталу (с. 187).

Загалом, наукова новизна викладених у дисертаційній роботі Бутиріна І. О. положень, висновків і результатів обумовлюється індивідуальним авторським підходом до вирішення теоретико-методологічної проблеми зміни форм і функцій розподільчих відносин під впливом формування інформаційно-мережевих технологій. Наведені наукові результати у повному обсязі відповідають визначеній меті, предмету і об'єкту дослідження.

6. Дотримання академічної доброчесності.

Дисертаційна робота містить теоретичні положення та висновки, що є результатом самостійної наукової діяльності дисертанта. Зміст дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць свідчить, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації, одержані автором в результаті самостійного наукового дослідження, сформульовані ним самостійно та повністю відображають особисті авторські здобутки. Це дозволяє впевнено констатувати оригінальність наукових положень та відсутність підстав для припущень щодо порушення здобувачем принципів академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих автором результатів полягає в тому, що вони поглиблюють наукові уявлення стосовно необхідних інституційних змін системи розподільчих відносин, спрямованих на її модифікацію та перетворення на чинник ефективного розвитку української економіки. Викладені в роботі теоретико-методологічні підходи щодо основних напрямів впливу інформаційно-мережевої економіки на розподільчі відносини можуть бути використані в педагогічній діяльності

при викладанні циклу економтеоретичних дисциплін та розробці нових курсів в закладах вищої освіти.

Розроблені автором підходи до регулювання платформної економіки для захисту працівників, впровадження програм перекваліфікації для адаптації до цифрових технологій і створення інвестиційно-інноваційної моделі економіки можуть бути використані бізнес структурами та органами державної влади в повоєнному реконструктивному розвитку економіки України.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Дисертаційна робота Бутиріна І. О. присвячена складній проблемі теоретичного обґрунтування змін у розподільчих відносинах, зумовлених формуванням інформаційно-мережевої економіки як діалектичного процесу установа нові системи соціально-економічних відносин, та розкриттю ключових напрямів суспільного впливу на розподільчі відносини з метою гармонізації соціальної справедливості й економічної ефективності як фундаменту реконструкції економіки України. Безумовно, не всі положення роботи достатньо обґрунтовані і беззаперечні, частина має дискусійний характер, а деякі потребують уточнення та додаткової аргументації. Саме складність та багатоаспектність проблеми зумовили, на наш погляд, певні слабкості в роботі.

1. В дисертаційній роботі здобувач неодноразово зазначає, що розподільчі відносини мають стати механізмом формування якості життя через взаємозв'язок технологічного прогресу, зменшення нерівності та розвитку людського капіталу. Але механізм такого взаємозв'язку в роботі розкрито не достатньо, тому виникає низка питань щодо авторського бачення: як саме технологічний прогрес впливає на рівень нерівності, на економічні та соціальні аспекти добробуту? Чи є інформаційно-мережева економіка носієм вбудованих інструментів мінімізації нерівності? Подальшого розвитку та додаткової аргументації потребує й запропонована авторська модель такого взаємозв'язку (с. 185-187).

2. Аналізуючи новітні форми зайнятості, що є характерними ознаками інформаційно-мережевої економіки (с. 99-117), автор залишає поза увагою зворотній феномен – безробіття. Однак глобальна тенденція до зростання безробіття під впливом інформаційної революції та технологічного прогресу актуалізують включення даного аспекту в аналіз змін форм і функцій розподільчих відносин.

3. Заслуговує на увагу спроба автора розглянути несуперечливу єдність справедливості та економічної ефективності в мережевій економіці, але поясненням автора бракує аргументованості, тому авторська інтерпретація такого взаємозв'язку (рис. 3.14, с. 178; рис. 3.15, с. 133) є дискусійною.

4. В дисертації автор, розглядаючи еволюцію розподільчих відносин (с. 71-76), застосовує діалектичний підхід. Доцільним було б, на наш погляд, розширити межі його використання й на систематизацію основних суперечностей, що породжуються інформаційно-мережевою економікою в механізмах розподілу.

Дані зауваження носять скоріше характер побажань для подальшої плідної наукової діяльності здобувача та не зменшують загального позитивного враження від дисертаційної роботи.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

Аналіз змісту дисертації та наукових праць Бутиріна І. О. дає підстави для висновку, що визначені здобувачем мета та завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані та вирішені на достатньо високому теоретико-методологічному рівні.

Глибина дослідження, отримані наукові результати, рівень подання матеріалу та публікації віддзеркалюють наявність теоретичних аналітичних та практичних розробок, що є предметом захисту дисертації зі спеціальності 051 Економіка. Дисертаційна робота Бутиріна І. О. є оригінальним дослідженням, в якому представлено авторське розв'язання проблеми трансформації розподільчих відносин в умовах формування інформаційно-мережевої економіки. На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертаційна робота Бутиріна Ігоря Олександровича «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03.05.2024 р. № 507). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу

МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.). «Економіка».

Офіційний опонент:

Професор кафедри економічної теорії
та міжнародної економіки
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
науковий співробітник стратегічної групи
Единбурзького університету,

доктор економічних наук, доцент

Оксана БЕРВЕНО

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 03:21:41 30.07.2025

Назва файлу з підписом: ВІДГУК офіційного опонента Бервено.pdf
Розмір файлу з підписом: 208.1 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: ВІДГУК офіційного опонента Бервено.pdf
Розмір файлу без підпису: 173.6 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Бервено Оксана Володимирівна

П.І.Б.: Бервено Оксана Володимирівна

Країна: Україна

РНОКПП: 2814300508

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 05:21:31 30.07.2025

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 382367105294AF970400000076844D003ED90104

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., професору Ганні КОЛОМІЄЦЬ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, професора, доктора економічних наук, професора кафедри економічної теорії та економічних методів управління економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна Соболева Володимира Михайловича на дисертаційну роботу Бутиріна Ігоря Олександровича на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»)

Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертації випливає з того, що розвиток інформаційно-мережевої економіки призвів до глобальних революційних змін життя людства, наслідки цього розвитку далеко не завжди є позитивними, а наукове осмислення цих процесів і, головне, розробка механізмів адаптації до них відбуваються із значним запізненням.

Цифровізація охоплює, перш за все, економічну діяльність, суттєво впливаючи на трансформацію відносин власності, соціально-трудові відносини, розподіл доходів, рівень життя.

Серед негативних наслідків цифровізації слід відзначити поглиблення соціальної нерівності, бідності, кризи державних систем соціального забезпечення, розростання кіберзлочинності в економічній сфері, підрив основ довіри в цифровізованій економіці, слабкі інституційні позиції держави у протистоянні загрозам, що несе з собою цифровізація, тощо.

В цих умовах необхідність наукового аналізу змін, що несе цифровізація для розподільчих відносин, навряд чи потребує детального обґрунтування. Між тим, рівень розробки відповідних питань у науковій літературі залишається недостатнім.

Тому тема дисертації Бутиріна І.О. є актуальною. Цілком логічно, що вона повністю вписується в рамки планової теми НДР кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (№ держ. реєстрації 0121U100453).

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Основні наукові положення, висновки та результати проведеного дослідження завчасно та у належному обсязі доведено до відома наукової спільноти шляхом опублікування 4 статей у фахових наукових виданнях України (категорія «Б») у редакції, що представлена у самому рукописі дисертації.

Крім того, основні ідеї здобувача пройшли належну апробацію на двох міжнародних науково-практичних конференціях: у Румунії (м. Бухарест, 2025 р.); та в Україні (м. Полтава, 2025 р.).

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизни

Дисертанту вдалося розробити та сформулювати низку наукових положень, що мають ознаки різного рівня новизни та свідчать про його внесок в економічну теорію.

Найбільш вагомими, на мою думку, є наступні два його результати:

- розкриття внутрішньої логіки трансформації розподільчих відносин при переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки через виявлення змін у функціях інформації у цифровому середовищі та наслідків цих змін для розподільчих відносин, включаючи зростання нерівності в доходах і формування інших тенденцій розвитку цих відносин (с. 184-185);

- розкриття внутрішньої логіки еволюції системи відносин власності в умовах переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки від традиційних форм приватної та суспільної власності до гнучкої, багаторівневої системи, де інформація як ключовий ресурс і об'єкт всезагального привласнення трансформує всю систему розподільчих відносин (с. 98).

Крім того, елементи новизни містяться в удосконаленому трактуванні глибинного змісту змін розподільчих відносин під впливом цифровізації як спрямованого не забезпечення якості життя процесу, який піддається складному суперечливому впливу з боку технологічного розвитку, динаміки нерівності, способів споживання та людського капіталу (с. 187).

Нарешті, дістали подальшого розвитку такі дві складники дослідження динаміки відносин розподілу, як:

- конкретизація зовнішніх форми реалізації внутрішньої структури власності, як єдності володіння, відчуження і привласнення в умовах переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки шляхом врахування механізмів алгоритмічної взаємодії суб'єктів у цифровому середовищі, де власність існує як багаторівневе, технічно опосередковане відношення до цифрових благ, що змінюється в режимі реального часу залежно від контексту доступу (с. 93-94);

- розуміння концепції вартості в інформаційно-мережевій економіці шляхом визначення впливу на неї чинників, зумовлених доступом до інформаційних ресурсів і еволюцією обміну в мережевому просторі-часі (с. 127).

Обґрунтованість вищезазначених результатів спирається, перш за все, на правильну методологію дослідження. Дисертант застосував класичну схему пофазного аналізу економічної системи (виробництво, розподіл, обмін та споживання) до дослідження сучасної економіки в процесі її цифрової трансформації. Ця схема чомусь майже ігнорується сучасними вітчизняними та більшою частиною зарубіжних теоретиків, але вона успішно «спрацювала» у даному випадку, тому що сучасні розподільчі відносини – це складний комплекс елементів, який не кожному методологічному підходу «піддається». Саме тому у сучасній науковій літературі практично немає таких комплексних досліджень. Попри дуже високу складність обраного дисертантом наукового завдання, саме використання ним зазначеного методологічного підходу дозволило йому вийти на відповідні результати, які охоплюють розподільчі відносини саме як комплекс взаємопов'язаних базових елементів (власність, праця, розподіл, доходи).

Крім ефективної методології, отриманню відповідних результатів сприяла серйозна робота з джерельною базою. Список використаних праць включає 201 назву, 121 (60%) з яких – англomовні, причому охоплені праці майже усіх провідних представників світової економічної думки як минулого, так і сучасності.

Нарешті, переконливості отриманим висновкам і результатам надають також 29 рисунків, 3 таблиці та 9 додатків, значна частина яких є повністю авторськими.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достовірними, що знаходить своє підтвердження у відповідальному і мотивованому використанні законодавчої бази та нормативних документів, значного масиву наукової інформації та достовірних статистичних та первинних даних, оброблених з використанням наукових методів аналізу та дослідження, у підкріпленні отриманих висновків і рекомендацій фактичним матеріалом та результатами розрахунків, проведених особисто автором, у критичному використанні багатьох літературних джерел зарубіжних та вітчизняних авторів.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація була перевірена на наявність запозичень в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com. Показники оригінальності тексту

перебувають в межах встановлених нормативів. Запозичень без посилань на джерела не виявлено.

Використання запозичень з власних праць дисертанта супроводжується належними застереженнями та коментарями.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Результати, отримані автором дисертації, мають суттєве теоретичне і практичне значення.

Теоретична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони дозволяють розширити і уточнити наукові уявлення щодо впливу цифровізації суспільного у тому числі економічного, життя на розвиток усього комплексу розподільчих відносин, а також щодо напрямів удосконалення впливу держави на цей розвиток в Україні, у тому числі в період війни та післявоєнної відбудови української економіки. Це сприятиме подоланню спрощених поглядів на потенціал інституційного впливу на економічне зростання та завищеної оцінки позитивного впорядковуючого впливу інститутів на цей процес.

Результати дослідження можуть бути використані у викладанні курсів «Економічна теорія», «Інституційна економіка», «Перехідна економіка», «Державне регулювання економіки» у ЗВО, а також при розробці спецкурсів з проблем розвитку регуляторної політики для студентів економічних спеціальностей ЗВО.

Розроблені дисертантом підходи до регулювання платформної економіки для захисту працівників, впровадження програм перекваліфікації для адаптації до цифрових технологій і створення інвестиційно-інноваційної моделі економіки мають позитивний потенціал зміцнення довіри онлайн-споживача і можуть використовуватись представниками онлайн-бізнесу з метою оптимізації витрат та підвищення прибутковості в сучасних умовах крайньої невизначеності та ризиків, що їх породжує цифровізація економіки.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Визнаючи очевидні позитивні риси дисертації та підтверджені власні наукові досягнення і здобутки дисертанта, слід вказати на наявність певних прорахунків, недостатньо продуманих та спірних положень та підходів. Серед них звертаю увагу на наступні.

1. Серед усіх положень наукової новизни мені видається дещо абстрактною та певним чином беззмістовною теза дисертанта щодо співвідношення економічної ефективності та соціальної справедливості. Він пише: «...справедливість не заперечує ефективність, а постає її необхідною передумовою, оскільки лише справедливий розподіл формує стійку основу для відтворення людського потенціалу, технологічного

оновлення і суспільної цілісності» (с. 183-184). Логіка дисертації, на мій погляд, недвозначно підтверджує прямо протилежне, а саме, те, що економічна ефективність супроводжується поглибленням нерівності, а соціальна справедливість реалізується через пом'якшення цієї нерівності, тобто через підриг економічної ефективності, про що свідчить, наприклад, досвід скандинавських країн. То виникає питання: де тут автор бачить їхню комплементарність? Як на мене, ефективність прямо та недвозначно заперечує соціальну справедливість. До того ж, якщо економічну ефективність наука навчилася вимірювати, то соціальну справедливість – ні. То як тоді ми зможемо довести, що вони між собою взаємно комплементарні?

2. Структурна складність теми дисертації цілком природно потребувала ретельного опрацювання дисертантом доволі різнопланових аспектів її висвітлення в сучасній науковій літературі. Тому, на жаль, окремі складові залишилися недостатньо відображеними. Зокрема, це стосується проблематики нерівності розподілу доходів. Дисертант чомусь уникнув аналізу праць Б.Мілановича, провідного економіста Всесвітнього банку, в якому той пропрацював більш ніж 20 років і чия книга «Глобальна нерівність» (одна з багатьох його праць на цю тематику) була перекладена 16 мовами і стала світовим бестселером.

3. В дисертації цілком обґрунтовано зроблено наголос на розкритті інституційних підвалин удосконалення розподільчих відносин як таких, і, зокрема, в Україні. Тому сам по собі аналіз чинної нормативно-правової бази є органічним елементом теоретико-економічного дослідження. Але, на мою думку, включення до переліку використаних джерел Закону України «Про власність», скасованого ще у 2007 р., і посилання на нього у тексті роботи (с. 81) як на належне джерело правових дефініцій, не має жодного сенсу, тим більше з огляду на те, що в дисертації не проводився аналіз розвитку нормативно-правового регулювання відносин власності в Україні. У цьому сенсі слід було спиратись на Конституцію України або на Цивільний кодекс України.

4. На с. 125 дисертації наведено запозичений дисертантом рисунок 2.2 «Класифікація факторів, які впливають на рівень доходів за рівнем їх формування». Він є вельми доречним і дотичним до питань, що досліджуються у підрозділі 2.3 «Доходи як втілення розподільчих відносин». Але дисертанту слід було більш критично поставитись до цього рисунку і звернути увагу на те, що у самому цьому рисунку, при правильному в цілому поділі чинників формування доходів за рівнями на мікро-, мезо- та макрорівні, по-перше, проігноровано і не зазначено міжнародний (глобальний рівень), а, по-друге, мезорівень обмежено регіональним складником, в той час як там має бути присутній також вид економічної діяльності. Винесення цих рівнів (або їх часток) за рамки дослідження неминує віддаляти таке дослідження від реального життя і знецінює відповідні висновки, що робляться на його основі.

Проте ці зауваження жодним чином не знижують значущості отриманих дисертантом наукових результатів і не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Скоріше вони носять характер побажань щодо удосконалення наукової діяльності здобувача у майбутньому.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Бутиріна Ігоря Олександровича «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» є цілісним завершеним науковим дослідженням, що містить нове рішення актуального наукового завдання виявлення особливостей розвитку розподільчих відносин в умовах цифровізації економіки, яке має суттєве значення для розвитку економічної теорії та розробки інструментарію удосконалення економічної політики в Україні. Наукові результати, отримані здобувачем, є оригінальними, характеризуються внутрішньою системною єдністю, логічною послідовністю, є повністю обґрунтованими та відповідними заявленій темі дослідження.

Дисертант переконливо довів оволодіння ним методологією наукової діяльності, включаючи методологію класичної політичної економії і демонструючи її творчий потенціал для ефективного дослідження складних теоретичних проблем сучасного економічного розвитку.

Зміст роботи в повній мірі відповідає спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами).

Враховуючи вищезазначене, вважаю, що дисертація на тему «Розподільчі відносини в умовах формування інформаційно-мережевої економіки» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (у редакції постанови КМУ від 03.05.2024 р. № 507), а її автор – Бутирін Ігор Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

ОФІЦІЙНИЙ РЕЦЕНЗЕНТ:

професор кафедри економічної
теорії та економічних методів управління
економічного факультету Харківського
національного університету
імені В.Н.Каразіна,
доктор економічних наук, професор

Володимир СОБОЛЄВ

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 15:35:09 30.07.2025

Назва файлу з підписом: Соболев В.М. рецензія на Бутиріна.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 166.4 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Соболев В.М. рецензія на Бутиріна.pdf
Розмір файлу без підпису: 167.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СОБОЛЄВ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

П.І.Б.: СОБОЛЄВ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2063713613

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 15:35:08 30.07.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006EAE7401D3278406

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00